

בראשית פרק כא

(כה) והוכח אברהם את אבימלך על אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך: (כו) ויאמר אבימלך לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה וגם אתה לא הגדת לי וגם אנכי לא שמעתי בלתי היום: (כז) ויקח אברהם צאן ופקדו ויקח אברהם בריית: (כח) ויצב אברהם את שבע כבשת הצאן לבדו: (כט) ויאמר אבימלך אל אברהם מה הנה שבע כבשת האלה אשר הצבת לבדך: (ל) ויאמר כי את שבע כבשת תקח מידי בעבור תהיה לי לעדה כי חפרתי את הבאר הזאת: (לא) על כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם: (לב) ויקרתו ברית בבאר שבע ויקם אבימלך ופיכל שר צבאו וישבו אל ארץ פלשתים: (לג) וישע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם יקוק אל עולם: (לד) ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים:

רש"י
(כה) והוכח - נתוכח עמו על כך: (ל) בעבור תהיה לי - זאת: **לעדה** - לשון עדות של נקבה, כמו (להלן לא נב) ועדה המצבה: **כי חפרתי את הבאר** - מריבים היו עליה רועי אבימלך ואומרים אנחנו חפרנוה, אמרו ביניהם כל מי שיתראה על הבאר ויעלו המים לקראתו שלו הוא, ועלו לקראת אברהם: (לג) **אשל** - רב ושמואל, חד אמר פרדס להביא ממנו פירות לאורחים בסעודה, וחד אמר פונדק לאכסניא ובו כל מיני פירות. ומצינו לשון נטיעה באהלים, שנאמר (דניאל יא מה) וישע אהלי אפדנו: **ויקרא שם וגו'** - על ידי אותו אשל נקרא שמו של הקדוש ברוך הוא אלוה לכל העולם. לאחר שאוכלים ושותים אומר להם ברכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי שאמר והיה העולם אכלתם: (לד) **ימים רבים** - מרובים על של חברון, בחברון עשה עשרים וחמש שנה וכאן עשרים

ושש. שהרי בן שבעים וחמש שנה היה בצאתו מחרן, אותה שנה (לעיל יג יח) ויבא וישב באלוני ממרא, שלא מצינו קודם לכן שנתיישב אלא שם, שבכל מקומותיו היה כאורח חונה ונוסע והולך, שנאמר (שם יב ו) ויעבור אברם, (שם ח) ויעתק משם, (שם י) ויהי רעב בארץ, וירד אברם מצרימה, ובמצרים לא עשה אלא שלשה חדשים שהרי שלחו פרעה, מיד (שם יג ג) וילך למסעיו, עד (לעיל יג יח) ויבא וישב באלוני ממרא אשר בחברון, שם ישב עד שנהפכה סדום, מיד (שם כ א) וישע משם אברהם מפני בושה של לוט ובא לארץ פלשתים, ובן תשעים ותשע שנה היה, שהרי בשלישי למילתו באו אצלו המלאכים, הרי עשרים וחמש שנה וכאן כתיב ימים רבים, מרובים על הראשונים, ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, ואם היו מרובים עליהם שתי שנים או יותר היה מפרשם, ועל כרחך אינם יתירים יותר משנה הרי עשרים ושש שנה, מיד יצא משם וחזר לחברון, ואותה שנה קדמה לפני עקידתו של יצחק שתים עשרה שנים, כך שנויה בסדר עולם (פרק א):

בראשית פרק כו

(טו) וכל הארות אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר: (טז) ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד: (יז) וילך משם יצחק ויחן בנחל גרר וישב שם: (יח) וישב יצחק ויחפר את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות פשמות אשר קרא להן אביו: (יט) ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים: (כ) ויריבו רעי גרר עם רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו: (כא) ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה:

רש"י
(טו) **סתמום פלשתים** - מפני שאמרו תקלה הם לנו מפני הגייסות הבאות עלינו. טמונין פלשתאי לשון סתימה, ובלשון משנה (פסחים מב א) מטמטם את הלב: (יז) **בנחל גרר** - רחוק מן העיר: (יח) **וישב ויחפר** - הבארות אשר חפרו בימי אברהם אביו. ופלשתים סתמום, מקודם שנסע יצחק מגרר חזר ויחפר: (כ) **עשק** - ערער: **כי התעשקו עמו** - נתעשקו עמו עליה במריבה ויערער: (כא) **שטנה** - נושימוניט [נזק]:

במדבר פרק כ

(א) ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותימת שם מרים ותיקבר שם: (ב) ולא היה מים לעדה ויקהל על משה ועל אהרן: (ג) וירב העם עם משה ויאמרו לאמר ולו גנוענו בגווע אחינו לפני יקוק: (ד) ולמה הבאתם את קהל יקוק אל המדבר הזה למות שם אנחנו ויבעירונו: (ה) ולמה העליתנו ממצרים להביא אתנו אל המקום הרע הזה לא מקום זרע ויתאנה ויגפן ורמוון ומים אין לשתות: (ו) ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אהל מועד ויפלו על פניהם וירא כבוד יקוק אליהם:

רש"י
(א) **כל העדה** - עדה השלמה, שכבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לחיים: **ותמת שם מרים** - למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה קרבנות מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת: **ותמת שם מרים** - אף היא בנשיקה מתה ומפני מה לא נאמר בה על פי ה', שאינו דרך כבוד של מעלה. ובאהרן נאמר על פי ה', באלה מסעי (במדבר לג, לח): (ב) **ולא היה מים לעדה** - מכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר בזכות מרים: (ג) **ולו גווענו** - הלואי שגווענו: **בגווע אחינו** - במיתת אחינו בדבר, למד שמיתת צמא מגונה ממנה: **בגווע** - שם דבר הוא, כמו במיתת אחינו, ולא יתכן לפרשו כשמתו אחינו, שאם כן היה לו להנקד בגווע:

במדבר פרק כא

(יז) אִזּוּ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלַי בְּאֵר עֵינַי
 לָהּ: (יח) בְּאֵר חֲפְרוּהָ שְׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעַם
 בְּמַחֲקָק בְּמִשְׁעֲנֹתָם וּמִמְדַּבֵּר מִתְּנָה: (יט) וּמִמְתְּנָה
 נַחֲלִיאֵל וּמִנְחֵלִיאֵל בְּמוֹת: (כ) וּמִבְּמוֹת הַגִּיאָ אֲשֶׁר
 בְּשִׂדֵּה מוֹאָב רֹאשׁ הַפְּסָגָה וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיַּשִּׁימוֹן:

רש"י

(יז) **עלי באר** - מתוך הנחל והעלי מה שאת מעלה.
 ומנין שהבאר הודיעה להם, שנאמר ומשם בארה.
 וכי משם היתה, והלא מתחלת ארבעים שנה היתה
 עמהם, אלא שירדה לפרסם את הנסים, וכן אז
 ישיר ישראל. השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים,
 והבאר נתנה להם מתחלת ארבעים, ומה ראה

ליכתב כאן, אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו: (יח) **באר חפרוה** - זאת היא הבאר אשר חפרוה שרים
 משה ואהרן: **במשענותם** - במטה: **וממדבר** - נתנה להם: (יט) **וממתנה נחליאל** - כתרגומו: (כ) **ומבמות**
הגיא אשר בשדה מואב - כי שם מת משה ושם בטלה הבאר. דבר אחר כרוה נדיבי העם כל נשיא ונשיא
 כשהיו חונים נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו ומי הבאר נמשכין דרך אותו סימן ובאין לפני חניית כל
 שבת ושבת: **במחקה** - על פי משה שנקרא מחוקק, שנאמר (דברים לג, כא) כי שם חלקת מחוקק ספון.
 ולמה לא נזכר משה בשירה זו, לפי שלקה ע"י הבאר. וכיון שלא נזכר שמו של משה לא נזכר שמו של
 הקדוש ברוך הוא. משל למלך שהיו מזמנין אותו לסעודה, אמר אם אוהבי שם אני שם, ואם לאו איני
 הולך: **ראש הפסגה** - כתרגומו ריש רמתא: **פסגה** - לשון גובה, וכן (תהלים מח, יד) פסגו ארמנותיה,
 הגביהו ארמנותיה: **ונשקפה** - אותה הפסגה על פני המקום ששמו ישימון, והוא לשון מדבר שהוא שם.
 דבר אחר ונשקפה הבאר על פני הישימון שנגנזה בימה של טבריה והעומד על הישימון מביט ורואה כמין
 כברה בים והיא הבאר, כך דרש רבי תנחומא:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצט סעיף י

אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל, ואם הבדיל בתפלה מותר אף על פי שעדיין לא הבדיל על הכוס.
 ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפלה אומר: המבדיל (בין הקודש ובין החול) בלא ברכה,
 ועושה מלאכה.

הגה: וכן נשים שאינן מבדילין בתפלה יש ללמדן שיאמרו המבדיל בין קודש לחול קודם שיעשו מלאכה
 (כל בו). וי"א דכל זה במלאכה גמורה כגון כותב ואורג, אבל הדלקת הנר בעלמא או הוצאה מרשות לרשות
 א"צ לזה (ר"י נייב ח"י"ט), ומזה נתפשט המנהג להקל שמדליקים נרות מיד שאמרו הקהל ברכו, אבל
 העיקר כסברא ראשונה. וי"א לדלות מים בכל מו"ש, כי בארה של מרים סובב כל מו"ש כל הבארות ומי
 שפוגע בו וישתה ממנו יתרפא מכל תחלואיו (כל בו). ולא ראיתי למנהג זה. וע"ל סימן רס"ג מי שמוסיף
 מחול על הקודש אם מותר לומר לאחר שהבדיל לעשות לו מלאכה.